

Çagalyk döwründen ululyk döwre geçiş bu döwrüň esasy düzümini we ýörite tapawutlyklaryny düzýän -fiziki (beden), akyl, ahlak, sosial. Hemme ugurlary boýunça hil taýdan täze döreýişler, bedeniň üýtgedilip gurulmagynyň, özlerini aňlamagynyň, ulular we öz deň-duşlary bilen saklaýan gatnaşyklarynyň olar bilen özara gatnaşyklarynyň sosial usullary, gyzyklanmalary, akyl we okuw işiniň, ahlak-etiki ýagdaýlarynyň, özlerini alyp baryşynyň we gatnaşyklarynyň görnüşiniň netijesi esasynda ululyk bölekleri ýüze çykyp başlaýar.

Ýetginjegiň şahsyýetiniň ösüşiniň ilkinji ýagdaýy onuň uly hususy sosial işjeňligi bolup, ol ulular, deň-duşlary we öz-özi bilen bolan gatnaşygyň nusgalaryny we gymmatlyklaryny özleşdirmeklige gönükdirilýär. Bu ýagdaý köp şertlere bagly we tekiz geçmeýär. Şeýle bolansoň çagalyk” we “ululyk” beýleki tarapdan bolsa-onda ululara degişli bolan ösüşin hemme derejeleri pasport ýaşynyň ýagdaýlary kesgitlenýär. Bu häzirki zaman mekdep okuwçysynda 2 hili ýagdaýy:

ululyk ösüşi togtadyjy (çagalaryň diňe okuw bilen meşgullanyp, beýleki jogapkärçiliklerden ata-eneleriň azat etmekligi) has ulaldyjy ýagdaýlar (dürli habarlaryň uly akymy, fiziki ösüşin akselerasiýasy we jynsy ýetişik, ata-eneleriň köpüsünde wagtlarynyň çäkli bolmagy -bularnyň netijesi çagalaryň irki özbaşdaklyga getirmegi).

Şeýle dürli şertlere seredilmeli, mysal üçin: 7 synp oglanynda -ýüz keşbiwe gyzyklanmasy çaganyňky ýalyýa-da has iri, ulularyň durmuşyna gönükdirilen, käbirleri “intellektuallar” durnukly gyzyklanmalary bilen, käbirleri okuw derslerini hem özlesdirip bilmeýärler we ş.m.

Ýetginjekleriň ösüşiniň umumy ugry dürli bolup bilýär we her bir ugruňköp wariantlary bolýar, mysal üçin: bir “intellektual” kitaplar we bilim-durmuşyň esasy zat, beýleki zatlarda ol “çagajyk”, beýleki örän gowy “intellektual”, öýünde okaýar, elektronika blen gyzyklanýar, mekdepde bolsa işsiz geçirýär, ýa-da moda görä gümra bolýar, diňe ulular bilen gatnaşyk saklamaga ymtylýar. Bu 3 wariantda bir parametri boýunça ululyga ösüş dürli-dürli bolup geçýär we düzümi boýunça dürli durmuş gymmatlyklary kemala gelýär.

Aýjeren BAÝRAMOWA
Döwletmämmet Azady adyndaky
Türkmen milli dünýä dilleri
institutynyň talyby